

Gunnar Høydalen Noen trekk av livet hans.

Av A. Nordstaa (*Hollaboka*)

Merk at Moseter, Høydalen og deler av setermarka i Melum, i sin tid ble regnet som del av Holla.

Gunnar Høydalen var en av de beste skyttere som folk i Holla kunne fortelle om fra gamle dager, og en av de merkeligste. Heimens hans lå fjernt fra bygd og by, langt borti ville heia i Høydalen. Der ble han født i 1789 og der bodde han i barndommen sin og det meste av livet. Der levde han også sine mest frie og sjølstendige dager.

Jeg skal her gjengi noen spredte trekk av Gunnars liv, nøyaktig som flere eldre og troverdige folk har fortalt meg. Og da han var en av sognets menn som i sin tid gjorde seg adskillig bemerket offentlig, har jeg trodd at det kunne ha sin interesse for mange å gi en liten framstilling over noen av handlingene hans.

Høydalen var en eiendom som lå på grensa mot Drangedal og seinere er lagt dit, men på den tid Gunnar levde hørte den til Holla prestegård. Hvert år måtte det til fastsatt tid betales årsavgift til presten i Holla med 3 spesiedaler og endel fisk.

Jakta var hovedsakelig den bedrift som Gunnar ernærte seg med og var hans lyst og glede. Den opptok det meste av tida hans. Han var en skarpskytter av første rang, og det ble sagt at alt han sikta på det traff han.

Den mengde av vilt, gaupe, rev, orrfugl og andre dyr, som Gunnar Høydalen hadde nedlagt gjennom ei årrekke var uhyre. Men først og fremst må det nevnes at det var som bjørneskytter at han har gjort seg navnkunnig. Enkelte år felte han sine to a tre bjørner. Alt i alt skal han ha nedlagt ikke mindre enn 60 bjørner. Han var en motig og uforferdet mann når det gjaldt å beseire denne skogens konge, ja han satte jamvel livet sitt på spill når det riktig kneip. Hadde Gunnar funnet et bjørnehi, og det tross alt arbeid var umulig å få bamsen ut, tok han sin siste avgjørende beslutning. Han krøp da med sann dødsforakt inn i hiet og tirra den ut. Under slike dumdristige foretagender kunne han komme i den frykteligste kamp med bjørnen. Et par ganger hadde han såleis på hengende hår nær satt livet til. Han dro seg inn i åpningen, av hiet og ga bjørnen noen mindre velkomne rapp over ryggen. I fullt sinne kom bjørnen settende inn på Gunnar og før han kunne få gjort bruk av geværet sitt, hadde bjørnen allerede slått kloa si i ham. Gunnar greip lynsnart tollekniven sin og det ble den vildeste kamp. Det gjaldt om livet. Gunnar gjorde det ene kraftige hogget etter det andre. I vilt raseri ga han bjørnen så mange stikk at den til slutt ga tapt og segnet om. Men da var Gunnar så blodig opprevet på både armer og bein at han ikke dugde til noe i lengre tid.

Noe liknende hendte en annen gang. Gunnar hadde funnet et bjørnehi, men var ikke i stand til å få bjørnen ut i friluft. Etter meget besvær lyktes det ham endelig å få den så langt fram som til åpningen. Gunnar la an, men geværet hans klikka. Med ett gjorde bjørnen et sprang mot Gunnar. Med brøl og vidt åpent gap stod den ferdig til å slå ham til jorda. Gunnar ga ham et vel-

retta slag over trynet med bøssestokken, så tennene knasa. Det fulgte slag på slag, inntil han bare stod igjen med en stump av børs pipa, Da var det at Gunnar også denne gang greip til den siste utvei, nemlig kniven, for å få motstanderen sin drept.

Gunnar skulle hatt mange arr etter tenner og klør, som vitna om de uhyggelige bjørnekampene han hadde utstått.

Det stod ry av skyteferdigheta til Gunnar og han var kjent vidt omkring og gjaldt som en mesterskytter. Det var ingen som kunne vise til et så sikkert skott, og derfor var det heller ingen som torde tenke på å gjøre det ham etter.

En dag kom det bud fra ei dame ved Ulefoss om Gunnar vil1e innfinne seg hos henne til konkurranseskyting. Sjø1 elska og dyrka hun skyttersporten. I lang tid hadde hun drevet den, så hun på en avstand av hundre alen kunne skjære halsen av på ei tomflaske ved det første skottet. Nå ville hun se om Gunnar kunne gjøre dette kunststykket hennes etter.

Ja, Gunnar kom og tilskuerne var mange. Flaska ble satt opp på den omtalte avstand. Nå gjaldt det å slå Gunnar av marken og dempe det ry han hadde som skytter. Dama la an, sikta godt og gav fyr. Mesterlig. Flaskehalsen ble kutta av, men den andre og tykkere delen stod igjen nokså heil. «Kan du gjøre dette etter?» spurte hun. «Nei», sa Gunnar, «til det kunstykke kreves det øvelse, så meget mer som jeg alltid har kommet til kort ovafor kvinnfolk».

Det ble stilt opp ei ny flaske. Gunnar la an og skaut det øverste halspartiet av, så bitene fauk i lufta. Resten stod igjen, fullkommen uskadd.

Der stod de begge jevngode. Hva skul1e de så gjøre? «Hent et lys!» befalte Gunnar. «Den som kan slokke flamma på dette er den beste skytteren.» Lyset ble henta og satt opp på samme avstand. Denne gangen skaut Gunnar først og slokte lyset med kula si - til stor undring for mange - men skadde ikke talgen på lyset. Atter ble lyset tent. Dama tok sikte og trykte straks av. Men hva var det? Lyset stod framleis og brann med klar lys flamme.

«Hvem er så seierherrer» spurte Gunnar. «Du og ingen annen», svarta dama tørt. «Du er nok den som en kommer til kort mot.»

Noe liknende som dette skal han ha vist på Bo i Helgja. Ei tomflaske med bunnen vendt mot seg, la han på sida og 1- ~ lengre skotthold sendte han ei kule gjennom bunnen, uten å skade sidene på flaska. Halspartiet var derimot sprunget av på grunn av trykket fra kula.

Det leid mot midtvinters. Gunnar hadde hatt det knapt om skillingen ei tid. Jakta hadde gitt mindre av seg denne vinteren og det hadde også vært smått med fortjeneste på annet hold. En dag kom det et strengt krav fra prestegården på gårdsavgifta. Gunnar hadde ikke penger. Han spekulerte fram og tilbake, men fant ingen utveg til å oppdrive mynt. Avgifta skulle vært betalt til nyttår, men nå var det dessverre gått noen dager over. Det var ikke å undres over at Gunnar til daglig måtte dra på ei viss uro, noe som ble enda verre, da han en kveld straks etter fikk et brev fra presten, der han ga sin harme luft med trusler om at Gunnar ville bli oppsagt fra plassen Høydalen dersom han ikke betalte tredalers-beløpet innen «tvende» dager.

«Dette tegner min santen til å bli ei hyggelig nyttårstid», sa Gunnar da han

kasta brevet inn i varmen. «Jeg ante nok hva som ville komme.» Ja Gunnars anelser var visstnok vel grunna. Han kjente nok altfor godt denne strenge, mektige herre på Holla prestegård. Ja hvem annen enn den så meget omtalte presten Bremer. Han som spytta Hans Nielsen Hauge i ansiktet under en oppbyggelse som Hauge holdt på gården Tveit, og som også forfulgte ham seinere.

Den neste morgen stod Gunnar tidlig opp, slengte bøss a over skuldra, bandt på seg skia og strauk til skogs. «Får se å gjøre utveg til noe», mumla han. Det bar avsted gjennom ulende og oppover mot de ville trakter. Han hadde nådd toppen av det velkjente høge fjellet, han så mang en gang hadde stått og stirra utover. De store skogviddene lå foran ham, som han hadde streifa gjennom så titt og skutt så mange bjørner i og så meget annet vilt. Sola glytta fram gjennom de tunge skyene. Han satte seg ned i snøen og ble overveida av tankene. Et hav av minner drog forbi. Et liv i fattigdom, så han. «Akk den fattige har inga makt», sukka han.

Jakta gikk noenlunde bra den dagen. Noen røyer og endel årfugler var havna i jaktskreppa hans mot kvelden.

«Tru om jeg ikke nå skulle få temme litt på han far og få henstand med oppsigelsen når jeg gir ham så meget vilt, så hjelper aldri noe», sa Gunnar trøtt. Han satte ransel og gevær fra seg og tok plass ved ildstedet.

Neste morgen la han tidlig i veg på ski til presten. Undervegs forestilte han seg hvor glad denne mannen måtte bli når han fikk ei slik gave. Fugl var han jo slik elsker av. Det ble satt fart i skia og han langa ut. Etter den lange vegen og den anstrengende marsjen, stod han ved middagstider, temmelig svett og anpusten, i kjøkkenet på Holla prestegård.

Han traff prestefrua og et par tjenere som var ivrig opptatt med' middagsmaten. Det lukta deilig av steik og andre lekke saker. Gunnar hilste og bad om å få tale med presten. Joda, det skulle han få. Frua gikk avsted og kom straks tilbake med mannen sin. Da presten viste seg i døra gjorde Gunnar et djupt bukk, uten at presten gjengjeldte.

«Hva vil du?» spurte Bremer kvasst. «Jeg kommer for å be far så pent om å ha en smule tålmodighet like ovafor det som jeg skylder ham. Jeg er som De veit en fattig mann og har det nå for tida meget trangt om penger», svarte Gunnar ydmjukt.

«Nei, nei, det går nok ikke an. Og det jeg har sagt i brevet mitt til deg får vel skje fyldest. Men det gjør meg riktignok vondt å nød es til å sette dette i gang, for jeg trenger penger, og enhver skal ha sitt, som en med ærlighet tilkommer.»

«Men far må da ikke være så streng, barmhjertighet venter en av en prest», innvendte Gunnar idet han greip ranselen og langa fram fuglene sine. «Jeg skaut disse i går og tok dem med for å be far om ikke å forsmå denne lille gave.» «Takk! De skal jeg ikke ha Gunnar. Disse trenger du så inderlig vel sjøl. Prøv heller å skaffe meg det som du skylder, men det må du gjøre straks.» Gunnar stod ei stund rådløs ovafor denne umedgjørlige mannen. Harmen tok ham. Han stirra inn i øynene på presten og sa håst: «Det sømmer seg lite for en prestemann å være så hjerteløs.»

«Gå nå Gunnar», sa presten, idet han pekte mot døra. Da Gunnar framleis stod ubevegelig og stirra på ham, lukte presten døra opp, tok tak i skuldra hans og ville hjelpe ham ut.

Gunnar spente beina mot golvet og stritta imot. Presten tok fastere tak i nakken hans og brukte kreftene sine. Med ett brast tålmodigheta for Gunnar. Som en avsindig slo han de smidige bjørnearmene sine kring motstanderen og søkte å få ham overende.

Det oppsto da en ivrig runddans, uten at noen kunne få overtaket. Presten var nok også en sterk og sprek kar, men tross Gunnars kraftige favntak, var han ikke til å beseire. Men for alt i denne verden, hva var da dette for noe. Skulle han ikke kunne greie en prest, han som under verre basketak enn dette hadde overvunnet så mangen bjørn. Snarrådig som han alltid var, slengte han så det eine beinet kring ei fylt vannbøtte, som stod ved sida og velta den. Vannet flomte utover golvet og nettopp som dette inntraff glei presten. Beina ble som revet unna ham og han falt tungt mot golvet. Gunnar låg over og trykte ham enda fastere mot golvflata. Frua skreik av full hals, greip et vedtre og med slag i slag hamra hun laus på ryggen til Gunnar. Gunnar måtte derfor sleppe tak om ei stund, da slaga fra frua var så voldsomme og ikke til å holde ut. Han reiste seg opp, tok lua og ranselen og med et hardt smil om munnen strauk han avstad, en smule veltilfreds med å ha jula så kraftig denne mannen, som han syntes trang det så inderlig godt.

Gunnar skulle likevel straks ha funnet en utveg til den bedrøvelige avgifta, som hadde forvoldt slik hurlumhei.